

فہرست نسخہ ہای خطی فارسی

کتابخانہ دانشگاہ پنجاب، لاہور

گنجینہ آذر

تالیف

سید خضر عباسی نوشاہی

مرکز تحقیقات فارس ایراز و پاکستان

331

شناسنامه این کتاب

- نام کتاب : فهرست نسخه های خطی فارسی کتابخانه دانشگاه پنجاب لاهور
«کنجینه آذر» .
- مؤلف : سید خضر عباسی اوشاهی
- محل مدیریت : مدیر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان
- چاپ : زرین آرٹ پریس ، ۶۱ ریلوے روڈ ، لاهور
- ناشر : مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان - اسلام آباد
- شماره ردیف : ۱۰۶
- تعداد : ۱۰۰۰ مجلد
- قطع : ۱۷ × ۲۴ سانتی متر
- صفحات : شانزده + ۰۹۲
- کالذ : ۷۰ گرمی آئست سفید ساخت چار سده - پاکستان
- خطاط : نفیس رقم - لاهور
- تاریخ چاپ : ۸۱۴۰۶ - ق / ۸۱۲۶۰ - خ / ۲۱۹۸۶
- بها : ۱۰۰ روپہ پاکستانی

انتشارات مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

- کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران : ۳۸۰۴۹
 شماره کتابخانه : ۹/۲
 شماره کتابخانه : ۱۰۶
 شماره کتابخانه : ۳۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۰۱
 شماره کتابخانه : ۳۰۰۰۱

تأسیس بر مبنای موافقتنامه مورخ آبان ماه ۱۳۵۰ خ
 مصوب دولتین ایران و پاکستان

راهنما

۷۳۱ ...	...	...
۷۳۲ ...	...	...
۷۳۳ ...	...	...
۷۳۴ ...	...	...
۷۳۵ ...	...	...
۷۳۶ ...	...	...
۷۳۷ ...	...	...
۷۳۸ ...	...	...
۷۳۹ ...	...	...
۷۴۰ ...	...	...
۷۴۱ ...	...	...
۷۴۲ ...	...	...
۷۴۳ ...	...	...
۷۴۴ ...	...	...
۷۴۵ ...	...	...
۷۴۶ ...	...	...
۷۴۷ ...	...	...
۷۴۸ ...	...	...
۷۴۹ ...	...	...
۷۵۰ ...	...	...
۷۵۱ ...	...	...
۷۵۲ ...	...	...
۷۵۳ ...	...	...
۷۵۴ ...	...	...
۷۵۵ ...	...	...
۷۵۶ ...	...	...
۷۵۷ ...	...	...
۷۵۸ ...	...	...
۷۵۹ ...	...	...
۷۶۰ ...	...	...
۷۶۱ ...	...	...
۷۶۲ ...	...	...
۷۶۳ ...	...	...
۷۶۴ ...	...	...
۷۶۵ ...	...	...
۷۶۶ ...	...	...
۷۶۷ ...	...	...
۷۶۸ ...	...	...
۷۶۹ ...	...	...
۷۷۰ ...	...	...
۷۷۱ ...	...	...
۷۷۲ ...	...	...
۷۷۳ ...	...	...
۷۷۴ ...	...	...
۷۷۵ ...	...	...
۷۷۶ ...	...	...
۷۷۷ ...	...	...
۷۷۸ ...	...	...
۷۷۹ ...	...	...
۷۸۰ ...	...	...
۷۸۱ ...	...	...
۷۸۲ ...	...	...
۷۸۳ ...	...	...
۷۸۴ ...	...	...
۷۸۵ ...	...	...
۷۸۶ ...	...	...
۷۸۷ ...	...	...
۷۸۸ ...	...	...
۷۸۹ ...	...	...
۷۹۰ ...	...	...
۷۹۱ ...	...	...
۷۹۲ ...	...	...
۷۹۳ ...	...	...
۷۹۴ ...	...	...
۷۹۵ ...	...	...
۷۹۶ ...	...	...
۷۹۷ ...	...	...
۷۹۸ ...	...	...
۷۹۹ ...	...	...
۸۰۰ ...	...	...

۱۶۷ ...		بلاغت	
۱۷۱ ...		معما	
۱۷۰ ...		نثر های ادبی	لمنعا
۲۱۱ ...		داستان ها	
۲۲۷ ...		کلیات	
۲۴۲ ...		منظومه ها	
۳۳۲ ...		دیوان ، شرح دیوان	
۳۸۴ ...		جغرافیا	بخش ششم
۳۸۷ ...		تاریخ	
۴۲۰ ...		سیر اولیاء الله	
۴۴۴ ...		لذکره شعراء	
۴۰۱ ...		فقه	بخش هفتم
۴۶۷ ...		حدیث	بخش هشتم
۴۷۱ ...		اوراد	بخش نهم
۴۷۷ ...		علوم غریبه	بخش دهم
۴۸۱ ...		تتمه فلسفه عملی	استدراک
۴۸۹ ...		نسخه های دیده شده که در کتابخانه موجود نیست	
۴۹۲ ...		تصحیحات و اضافات	
۴۹۰ ...		نام کتاب ها	فهرست ها
۵۲۱ ...		نام نگارندگان	
۵۲۲ ...		نام کاتبان	
۵۳۹ ...		نام کسان	
۵۷۳ ...		جای ها	
۵۸۳ ...		مهر ها	
۵۸۰ ...		اختصارات منابع	
۵۸۹ ...		درست نامه	
۵۹۲ ...		تاریخ چاپ کتاب از آقای کسری سنهاس	

(مقدمه) (۱) - (۲) - (۳) - (۴) - (۵) - (۶) - (۷) - (۸) - (۹) - (۱۰) - (۱۱) - (۱۲) - (۱۳) - (۱۴) - (۱۵) - (۱۶) - (۱۷) - (۱۸) - (۱۹) - (۲۰)

(۲۱) - (۲۲) - (۲۳) - (۲۴) - (۲۵) - (۲۶) - (۲۷) - (۲۸) - (۲۹) - (۳۰) - (۳۱) - (۳۲) - (۳۳) - (۳۴) - (۳۵) - (۳۶) - (۳۷) - (۳۸) - (۳۹) - (۴۰)

(۴۱) - (۴۲) - (۴۳) - (۴۴) - (۴۵) - (۴۶) - (۴۷) - (۴۸) - (۴۹) - (۵۰)

(مقدمه) (۱) - (۲) - (۳) - (۴) - (۵) - (۶) - (۷) - (۸) - (۹) - (۱۰) - (۱۱) - (۱۲) - (۱۳) - (۱۴) - (۱۵) - (۱۶) - (۱۷) - (۱۸) - (۱۹) - (۲۰)

سخن مدیر

تهیه فهرست هائی جامع و دقیق برای تمام کتاب های فارسی و عربی که به صورت نسخه های خطی و چاپی در سراسر جهان وجود دارد مقدمه ای واجب است برای ارائه و ارزیابی فعالیت هائی که در طول قرون متمادی در کلیه زمینه های علمی ، دینی ، ادبی ، اجتماعی و غیره در جوامع اسلامی انجام گرفته . و برای پاسداری و بهره برداری از میراث عظیمی که اسلاف ما بر جای نهاده اند و حفظ پیوند های فرهنگی میان مسلمانان امروز با گذشته خویش . و بدین علت مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان ، در کنار دیگر برنامه ها برای احیا و ترویج فرهنگ اسلامی ، اهتمام بسیار در این زمینه داشته و تا کنون از یک سو به تنظیم و تدوین دو فهرست عمومی یکی برای نسخه های خطی فارسی پاکستان و دیگری برای کتاب های فارسی چاپ سنگ و کمیاب موجود در این منطقه پرداخته (که از فهرست اول تا کنون شش مجلد بزرگ چاپ و منتشر شده و چاپ دو مجلد بزرگ دیگر نیز رو به اتمام است) و از سویی برای تعدادی از کتابخانه های این دیار فهرست های اختصاصی ترتیب داده است - به خاطر ضرورت هائی که بوده - از آن میان :

۱- فهرست نسخه های خطی کتابخانه گنج بخش - اسلام آباد که هفت مجلد

آن تا کنون چاپ شده

۲- فهرست نسخه های خطی فارسی موزه ملی پاکستان - کراچی (چاپ شده)

۳- فهرست نسخه های خطی فارسی انجمن ترقی اردو - کراچی (چاپ شده)

۴- فهرست نسخه های خطی خواجه سناء الله خراباتی - لاهور (چاپ شده)

۵- فهرست کتاب های فارسی چاپ سنگ و کمیاب کتابخانه گنج بخش (در دست صحافی)

۶- فهرست نسخه های خطی فارسی کتابخانه همدرد - کراچی (در دست تألیف)

دو دفتر حاضر معترف بخشی از مخطوطات فارسی موجود در یکی از کتابخانه های لاهور است که چگونگی تأسیس آن در پیشگفتار مؤلف یاد شده و با این که گرد آورده تسلط به زبان و ادب فارسی نداشته و به همین علت در نقل پاره ای از عبارات و اشعار فارسی تحریف ها و لغزشهایی روی داده ، با این حال فهرستی که در دست دارد به لحاظ مراعات اصول فنی و معرفی آثار و نسخه های ناشناخته ، مفید و در خور توجه است . و من الله التوفیق و علیه التکلان .

مدیر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

- ۱- ...
- ۲- ...
- ۳- ...
- ۴- ...
- ۵- ...
- ۶- ...
- ۷- ...
- ۸- ...
- ۹- ...
- ۱۰- ...

پیشگفتار

تاریخچه کتابخانه دانشگاه پنجاب لاهور

دانشگاه پنجاب لاهور یکی از قدیم ترین دانشگاه های پاکستان و کتابخانه اش نیز قدیم ترین و بزرگ ترین کتابخانه دانشگاهی پاکستان می باشد. این کتابخانه در ۱۸۷۳ م هنگامی تأسیس شد که دانشگاه پنجاب، به عنوان دانشکده (College) شناخته می شد. سپس در ۱۸۸۲ م دانشکده پنجاب به عنوان دانشگاه شناخته گردید و کتابخانه دانشکده پنجاب نیز به دانشگاه پنجاب ملحق گردید. سر لوئیس وایم دین (Sir Louis William Dane) ریاست دانشگاه پنجاب در ۱۹۱۱ م سنگ تأسیس ساختمان دو طبقه ای که کتابخانه دانشگاه فعلاً در آن قرار دارد واگذشت و این ساختمان در مدت شش سال در ۱۹۱۷ م با هزینه صد و شصت هزار روپیه به تکمیل رسید.

کتابخانه دانشگاه کار خود را با خرید دو هزار مجلد کتاب از سر دانلاد میکلود (Sir Donald McLeod) شروع کرده بود و امروز حجم ترین کتابخانه پاکستان بشمار می آید. تعداد تقریبی دارایی این کتابخانه به قرار زیر است:

۲,۴۹,۰۰۰	۱- کتب چاپی
۲۰,۰۰۰	۲- نسخه های خطی
۳۶,۰۰۰	۳- دوره های مجلد شده مجلات
۱,۰۰۰	۴- مائیکرو فیلمها

گنجینه های کتابخانه

کتابخانه دانشگاه را چندین گنجینه شخصی تشکیل می دهد که بعضی از آنها خریداری شده و بعضی به دانشگاه اهدا گردیده است. روپهمرفته این کتابخانه ۱۱ گنجینه دارد که از آن ها ما تنها به ذکر گنجینه های می پردازیم که نسخه های خطی دارند.

- ۱- گنجینه آزاد : مشتمل بر ۱۰۵۶ کتاب چاپی و ۳۸۹ نسخه خطی کتابخانه محمد حسین آزاد (۱۸۳۰ - ۱۹۱۰ م) که در ۱۹۱۳ م پسرش آغا محمد ابراهیم به کتابخانه دانشگاه اهداء نمود .
- ۲- گنجینه پیر زاده : مشتمل بر ۱۶۵ نسخه خطی و ۸۰۹ کتاب چاپی که مولوی محمد شفیع مرحوم در ۱۹۲۸ م از پیر زاده محمد حسین عارف ساکن مهم پرکنه رهنک برای کتابخانه دانشگاه خریداری کرده بود .
- ۳- گنجینه کبیری : مشتمل بر ۱۰۱ نسخه خطی و ۸۷۷ کتاب چاپی که داتاریه کبیری در ۱۹۳۳ م به کتابخانه اهداء کرده بود .
- ۴- گنجینه وولز : مشتمل بر ۸۰۰ نسخه های خطی بزبان سالسکریت و هندی و ۵۷۵ کتاب چاپی که خانم وولز (Mrs. Woolves) در ۱۹۳۶ م به دانشگاه تقدیم کرده بود .
- ۵- گنجینه شیرانی : مشتمل بر ۲۲۸۴ نسخه خطی و ۱۰۱۰ کتاب چاپی و ۴۳۴ سند که در ۱۹۴۳ م از حافظ محمود شیرانی خریداری شده بود .
- ۶- گنجینه محبوب عالم : مشتمل بر ۳۶۳ نسخه خطی و ۶۸۲۴ کتاب چاپی کتابخانه حاجی محبوب عالم که در ۱۹۴۸ م توسط پسرش عبدالحمید به کتابخانه اهداء گردیده بود .
- ۷- گنجینه آذر : مشتمل بر ۱۰۰۰ مجلد کتاب خطی که در تملک پرفسور سراج الدین آذر (متولد در حدود ۱۸۹۲ م در بیروز پور - متوفی ۱۹۴۷ م در دهلی) بوده و پس از وفات او در ۱۹۵۳ م از پسرش ظهیر الدین آذر به قیمت ۷۰ هزار روپیه خریداری شده بود . فهرست حاضر مربوط به همین گنجینه می باشد . باوجود اینکه مرحوم آذر مدت ۲۲ سال به تدریس ادبیات انگلیسی پرداخت اما گرایش و علاقه ایشان به ادبیات شرق بوده است . چنانکه از «گنجینه آذر» پیداست . بخش عمده این گنجینه از کتب ادبی تشکیل شده است .

- ۱- (ن . گ : تاریخ پسرور از دکتر سید سلطان محمود حسین ، لاهور ، سنگ میل پبلی کیشنز ، آوریل ۱۹۸۱ م چاپ اول ، ص ۸۳ - ۸۳) .
- ۲- در ۱۹۱۵ - ۱۹۲۷ م در دانشگاه اسلامی ، خیابان راه آهن ، لاهور و سپس در دانشکده دولتی پسرور (بخش سیالکوٹ) از ۱۹۲۸ تا ۱۹۳۷ م .

فهرست حاضر

یکی از بر نامه های اساسی مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، اسلام آباد، فهرست برداری از کتابخانه های ثابت و دولتی پاکستان می باشد. طبق همین برنامه فهرست نسخه های خطی فارسی موزه ملی پاکستان کراچی، و فهرست نسخه های خطی فارسی انجمن ترقی اردو کراچی بصورت جداگانه منتشر شده است. «مرکز تحقیقات» در نظر داشت که همین فهرست جداگانه ای از نسخه های خطی فارسی موجود در کتابخانه دانشگاه پنجاب که تاکنون فهرست نشده، تهیه و منتشر کند. مرکز در ۱۹۸۳ م پرسور محمد اقبال مجددی استاد تاریخ ایم - ای - او کالج لاهور را مأمور فهرست برداری «کتابخانه آذر» کرد. ایشان کتابهای عرفانی و متداری از کتابهای تاریخ را فهرست برداری نمودند. اما بعلاوه گرفتاریهای دیگر نتوانستند کار خود را ادامه بدهند. ایشان کار خود را به مرکز تحقیقات تحویل دادند و مرکز تحقیقات تکمیل این کار را به عهده این بنده گذاشت. من در یکم جمادی الاولی ۱۴۰۰ هـ / فوریه ۱۹۸۰ م این کار را آغاز کردم و در ۲۴ ذیحجه ۱۴۰۰ / ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۰ م به تکمیل رساندم.

فهرست حاضر مشخصات ۱۲۶ نسخه از ۹۶ عنوان کتاب را بیان می کند. ازین میان حدود صد نسخه توسط پرسور مجددی فهرست برداری شده است که درین فهرست در جای خود بابت نام ایشان ذکر شده است و بقیه کار این بنده است.

طبق تقسیم بندی موضوعات که این نگارنده در این فهرست کرده ام، تعداد عنوان ها و نسخه ها بدین قرار است:

موضوع	تعداد کتاب ها	تعداد نسخ
تفسیر	۱	۳
تجوید	۵	۶
ریاضی	۳	۶
موسیقی	۴	۱۲
ستاره شناسی	۱۱	۱۱
رمل	۴	۴
چالور شناسی	۷	۷
پزشکی	۳۱	۴۶
چند دانشی	۱۷	۱۸
فلسفه	۱	۱
محل و محل	۳	۴
عقاید	۱۰	۱۰
عرفان	۷۲	۸۴

دولزه

۲۴	۱۶	هندوی
۲۷	۱۶	فاسفه عمل (اخلاق)
۳۰	۳۰	تتمه فاسفه عملی
۹	۹	هتراها
۴۷	۳۲	فرهنگنامه ها
۱۳	۱۰	دستور زبان
۱۰۹	۶۷	دستور نامه نگاری
۹	۸	عروض و قایمه
۱۱	۸	بلاغت
۱۱	۹	معما
۲۰۸	۸۶	نثر ادبی
۵۶	۳۲	داستان ها
۱۷	۱۳	کلیات
۴۰۸	۲۰۰	منظومه ها
۱۰۸	۱۰۲	دیوان ، شرح دیوان
۱۱	۸	جغرافیا
۱۰۰	۷۳	تاریخ
۵۶	۴۰	سیر اولیاء الله
۱۳	۹	تذکره شعراء
۳۹	۳۱	ققه
۱	۱	حدیث
۷	۷	اوراد
۴	۴	علوم غریبه

نسخه های زیر در کتابخانه موجود نیست و مشخصات آنها را از دفتر کتابخانه نقل کرده ام.

	۱	کلیات
	۱۳	منظومه ها
	۶	دیوان
	۱	عقاید
	۲	داستان

نسخه های مهم و کمیاب

من کتابها و نسخه های زیر را از نظر موضوع و قدمت و هنری بودن و لیاقت ذکر آنها در منابع در دسترس ، مهم و کمیاب می دانم .

موضوع	نام کتاب و نام نگارنده	مذکور در صفحه	عناوین اهمیت آن
چالور شناسی	: فرستاده از اور شهاب	۲۸	مصور به ۴۴ تصویر اسب
چند دانشی	: فرمان جعفری از قنیل	۵۰	کمیاب
عرفان	: رساله جواهر ، از فضل الله شعب عرفان از کیول رام هوشیار	۶۸ ۷۵	کمیاب کمیاب
	لغات الفارویه از محمد قاضی عنایت الله	۸۱	بخط نگارنده
	معجزه هدایت و مرآت المعرفه از شاه محمد قریشی	۸۱	بخط نگارنده
فرهنگنامه	: معیار لغات قوم از مجرم	۱۲۱	فرهنگ شاهنامه فردوسی ، متحصر
دستور نامه نگاری	: بهار پیرا از پندت کرتا کشن	۱۳۷	کمیاب
	بهار نامه از نظام الدین خادمی	۱۳۸	کمیاب
	دیرری از محمد یعقوب کنبوه	۱۴۲	کمیاب
	نامه های راجه دینا ناتھ	۱۶۰	بخط نگارنده
هروض و قافیه	: مؤبد الشعراء از کیول رام هوشیار		
معما	: اشرف الاوضاع و المعنی از محمد طالب	۱۶۶	متحصر
نثر ادبی	: ساده کار از تاسم علی کلاتوری کلیات سنیرلاهوری « کلیات اولی	۱۹۱ ۱۹۷	بخامه نگارنده نسخه خوب و با امتیاز های ویژه ای است
داستان	: باغ بهار از مکرم خان بلاحت مقال از دلپت رای	۲۱۲ ۲۲۴	کمیاب کمیاب

چهارده

کتابت	: کلمات اهل شیرازی	۲۲۷	نسخه بسیار
	کلمات خواجهدی کرمانی	۲۲۸	نسخه جالب
	کلمات سعدی شیرازی ش 0.71	۲۲۸	خوشخط نستعلیق
	مجموعه ش 90 - 0	۲۳۱	مکتوبه ۸۹۲۴ نسخه خوب
مکتوبه ها	: نمونه الاحرار جامی ش 0.139	۲۴۴	مکتوبه ۸۱۸۶ که همان سال سرودن آن است
	دقیقه الطریقه از نصیرای همدانی	۲۵۹	کمیاب
	رباعیات انواع حاشیه انواع	۲۵۹	نسخه خوب
	سی و شش بیکر از انجب	۲۶۸	کمیاب
	صبح بهار از قنبل	۲۷۳	منحصر
	فتوح العرب و النجم از مهد شبانی	۲۷۹	کمیاب
	فتوح عمر از آصف	۲۸۰	کمیاب
	اهلی مجنون از هانفی خروشان	۲۹۴	مکتوبه ۸۹۷۸
	مخزن الشوق از انجب	۳۰۸	کمیاب
	معدن اسرار از ابوصبر نصیر		
	پدششانی	۳۱۳	کمیاب
	منتخب عجیب از قنبر دهلوی	۳۱۶	بیاض بسیار
	ناز و نیاز از تنها	۳۱۹	خوب و جالب مهم و خوب
دیوان	: دیوان حسینی	۳۵۰	کمیاب
	دیوان سادات	۳۵۶	کمیاب
	دیوان قادری از شاه مهد غوث اوجی	۳۶۸	کمیاب
	دیوان مهلی از میرزا مهد علی مهلی	۳۷۶	کمیاب
تاریخ	: امام نامه (منظوم) از اکرم	۳۹۰	منحصر
	باغ با بهار از بخت سل	۳۹۲	بغامه نگارنده دو نسخه
	تاریخ بدعالمان از دنی چند	۳۹۴	کمیاب
	تواریخ کاهر والان از بهادر سنگه	۴۰۱	کمیاب

بخامه نگارنده	۴۰۴	خلاصه نامه از بخت مل
دو نسخه		
کمیاب	۴۰۵	روپه نامه از رکن چتر
سال تألیف و	۴۱۲	عزم حیدری از محمد حیدر
کتابت ۱۱۸۹ هـ		
ایضاً تاریخی	۴۱۴	کچکول مرصع
راجع به تاریخ		
شاهجهان آباد		
(دهل) است		
کمیاب	۴۱۷	لوقی نامه از بخت مل
متحصر	۴۲۰	نخبة الاخيار از سيد ابو محمد
متحصر	۴۲۱	عنایت الله
		نخبة السير از محمد فضل امام
		سير اولياء الله : تذكرة الاولياء دهل
کمیاب	۴۲۷	از محمد حبيب الله
		تذكرة العلماء المحققين في آثار
		الفقهاء و المحدثين از مهدي بن
کمیاب	۴۲۸	سيد نجف علی رضوی
		حلب السير از گوهر ابن خوشحال،
کمیاب	۴۲۹	ترجمه از بابر شاه نوشاهی
		سؤال و جواب از محمد بن جلال
کمیاب	۴۳۵	شاهی رضوی
		گزار قادر به از رحمت الله بن
بخامه نگارنده	۴۳۹	عبدالواحد
متحصر	۴۴۵	تذكرة شعراء : تذكرة نو بوار از محمد رفيع الدين
		سفينه بيخبر از مير علامت الله
کمیاب	۴۴۶	بلگرامی

حرف آخر

در پایان لازم به تذکر است که اینجانب مدتی است که برای مرکز تحقیقات فهرست نویسی می‌کنم و کارهای بنده در تمام مجلدات «فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان» تألیف استاد احمد منزوی منعکس شده است. اما فهرست گنجینه آذر اولین کار مستقل این بنده است

که به صورت جداگانه چاپ و عرضه شده است. نگارش این فهرست به صورت کتاب و نظارت در کار چاپ برابم نخستین تجربه بلکه آزمایش بوده است، و افرادی که با کتاب نویسی و کتاب شناسی سروکار دارند مشکلات مبتدیان را بطوری درک می کنند. با وجود اینکه من تسلط کافی به نگارش فارسی ندارم و این فهرست در بعضی موارد نارسائی ها و اوتقصی داد، اما می بینم که از هدف دور نمانده ام. یعنی با همه کسر و کاستی میشود از این فهرست استنباط کرد که فرهنگ اسلامی و ادبیات فارسی در شبه قاره پاکستان و هند چقدر تأثیر و رواج داشته است.

سپاس و تشکر

من از مسئولین مرکز تحقیقات فارسی بی نهایت تشکر میکنم که برای من چنین فرصتی فراهم آوردند که نسخه های فراموش شده گنجینه اُذر را به کتاب شناسان و دانش پژوهان معرفی کنم. همچنین از اولیای کتابخانه دانشگاه پنجاب آقایان انوار الحق قریشی (کتابدار) و سید جمیل احمد شاه رضوی (معاون کتابدار) سپاس گزاری می کنم که در های بسته مطرن نسخه های خطی را بر من گشودند، از آقای بولس و آقای فاروق کارمندان کتابخانه لیز تشکر می کنم که در تحویل نسخه ها بسیار زحمت کشیدند. و از برادرم سید عارف نوشاهی سپاس دارم که در تألیف این کتاب راهنمایی ها کرده است. آقای سجاد حسن علوی در تهیه فهرست اعلام و برادرم سید بخت عباسی نوشاهی در غلط گیری همکاری کرده اند. دکتر ظهور الدین احمد، پرقسور محمد اقبال مجددی، آقای محمد اسلم جاوید لچیدیدی، آقای شبیر حسین، آقای داؤد ملک تیموری و کارمندان چاپخانه رستم علی خان و محمد اکبر را نیز سپاس می گویم که در مراحل تهیه و چاپ این فهرست مرا یاری فرموده اند.

احقر العیاد

۱۲ رمضان المبارک ۱۴۰۶ هـ ق

سید خضر عباسی نوشاهی

یکم خرداد ماه ۱۳۶۵ هـ خ

ساحن پال شریف، ضلع گجرات

۲۲ مه ۱۹۸۶ م

در موقع عرس شریف حضرت پاک رحمان نوشاهی بهڑی شریف (ضلع گوجرانواله)

تذکر: در این پیشگفتار اطلاعات مربوط به کتابخانه دانشگاه پنجاب از آقای سید جمیل احمد شاه رضوی (معاون کتابدار) اخذ شده است.

تفسیر

بخش یکم

علوم قرآنی

۱- تفسیر

۲- تجوید

تفسیر

● مواهب علیہ = تفسیر حسینی

از حسین بن علی کاشفی (م ۸۹۱/۱۵۰۵ م). در سال های ۹۷ - ۸۹۹/۹۶ - ۱۴۹۴ م ،
لکاشته است .

آغاز : بعد از تمهید قواعد معاهد الهی و تأسیس مبانی فنا خوانی حضرت رسالت پناهی .

[عمان : مشترک : ۱ : ۷۴ - سوره : ۱۰] .

○ F - 21/8314 : نسخ ، شیخ محمد ولد محمد صالح این ابا بکر ساکن بستی ملک حیدر ،
۲۹ ربیع الثانی ۱۱۱۴ هـ ، خط شنگرف بر آیات قرآنی ، نصف اول ، ۸۱۲ ص ، ۲۳۱ م .

○ A - 2/8579 : استعلیق ، متن قرآن به نسخ معرب شنگرف ، سده ۸۱۲ هـ ، سراج
طلائی و رنگین ، مجدول طلائی ، کمند بندی ، عنوان ها شنگرف ، در سر آغاز بر سوره سراج
کوچک دارد ، انجام افتاده تا سوره اخلاص ، ۱۵۹۲ ص ، ۲۵۰ م .

تجوید

● تجوید القرآن

از ناشناس .

آغاز : فایده چند در بیان قرأت و آداب تلاوت القرآن كما قال النبی (ص) افضل العبادۃ علی امتی قرآن القرآن ، یعنی فاضل ترین عبادت است .

○ F - 12/8305 : شکسته نستعلیق آمیز خوش ، سده ۱۲ هـ ، ش ۳ در مجموعه گ ۱۵ - ۱۱ ، ۲۳ س .

● تجوید القرآن

از ناشناس .

در چهار «باب» .

۱- مخارج حروف تهجی ، ۲- نون ساکن و تونین ، ۳- لام ساکن و لام دو حالت ادغام و اظهار ، ۴- مدات .

آغاز : الحمد لله . . . بدانکه ارشدک الله تعالی فی الدارين ای طالب تلاوت قرآن ، هیچ عبادت افضل تر از قرآن .

[همان : مشترک ۱ : ۱۰۲ - ش 132] .

○ F - 12/8305 : شکسته نستعلیق آمیز خوش ، سده ۱۲ هـ ، عنوان ها شکرپی ، ش ۱ در مجموعه گ ۱ - ۸ .

● ترکیب خواندن قرآن ، در بیان . . .

از ناشناس .

نامیوب . درباره اوقات تلاوت قرآن و آداب تلاوت قرآن ، بخشیدن ثواب ختم قرآن و مخارج حروف . نام کتاب در آغاز آمده است .

آغاز : بدانکه تلاوت قرآن مجید افضل عبادت است ، چنانچه مشهور است خاصه وقتی که در نماز بود و فضیلت و ثواب آن در تحریر نیاید .

○ P - 24/8790 : مستعرب ، احمد شاه ، (بن حامد شاه ساکن قصبه منجیته) ، سده ۸۱۲ ، نشان ها شنکرف ، در مجموعه گ ۱۲ - ۲۳ ، ۱۵ ص .

● زینت القاری

از نصر الدین بن اسکندر ساکن خطه ساول (دیپاچه) ، بنگرید به : مشترک ۱ : ۱۱۹ ش ۱۶۹ ، که آنجا نام مؤلف نصرت بن عمر بن محمد بن سکندر آمده است .

آغاز : الحمد لله . . . میگوید بنده ضعیف نصر الدین . . . که بعضی باران لازم گرفتند که برای شباطه در علم قرأت . . . چند ورق در قلم آورده شد ، زینت القاری نام کردم .
[همان : مشترک ۱ : ۱۱۹ ش ۱۶۹] .

○ F - 12/8305 : شکسته نستعلیق آمیز خوش ، سده ۸۱۲ ، عنوان ها شنکرف ، ش ۲ در مجموعه گ ۹ - ۱۴ .

● مقصود القاری

از ملا نور الدین محمد قاری ، بنام نور الدین محمد جهانگیر بادشاه (۱۰۱۴ - ۱۰۲۷ هـ) .
نگاشته است .

در قواعد خواندن قرآن بر نهج شاطبی ، در یک «مقدمه» و شش «فصل» و خاتمه ای .

آغاز : بعد از حمد و صلوة این چند ورق در بیان مطارج حروف تهجی و بعضی از قواعد قرآنی است .

[همان : موزه : ۲۰ - مشترک ۱ : ۱۳۶] .

○ F - 72/8366 : مستعرب ، سده ۸۱۲ ، با سرلوح طلائی ، مجدول ۳ راه ، عبارات عربی بخط نسخ ، عنوان ها شنکرف ، ۱۴ ص ، ۱۷ ص .

○ P - 24/8790 : مستعرب ، احمد شاه (بن حامد شاه ساکن قصبه منجیته) ، عنوان ها شنکرف ، سده ۸۱۲ ، در مجموعه گ ۶ - ۱۲ ، ۱۵ ص .

ریاضی

امتحان الحساب المتقدم

بخش دوم

۱- ریاضی

۲- موسیقی

۳- ستاره شناسی و اختر بینی

۴- رمل

ریاضی

● انتخاب الحساب (منظوم)

از رستم علی کلاوری بن سید مهرا علی ساکن کورت بنیان . در ۵ جمادی الآخر ۸۱۲۴ هـ
سروده است . در خاتمه میسراید :

باد کن این ترا بیاورد کار	کار چاری شود ترا بسیار
کورت بنیان تو مولدم خوانی	در کلاور مکتبم خوانی
والدم دان تو سید مهرا علی	اوستاد است پیر بخش ولی
گر تو خواهی که نام این دانی	انتخاب الحساب می خوانی
سند هجری بدان تو الف دو صد	چهل بالا شمار کن ابجد
از جمادی اخیری خمس بگذشت	بوم صریح بود چو این بهوست
بار من نام منی خان دارد	جان من در قفای خود دارد
آغاز : ابتدا حمد ایزدی گویم	راه توحید را همی جویم
جمالی عالمی ازو پیداست	ذره عشق او همین شیداست

[ن . ک : مشترک ۱ : ۱۷۸] .

○ L - 20/8402 : استملیق مائل به شکسته ، گلاب رای برهن (کاتب نام خود را در
شعر آورده است : کاتب النسخه تو دان شتاب - برهن است نام رای گلاب) به پاس خاطر منشی
سلام حسن ، مبلغ ساون ۱۹۰۹ ب ، ش ۱ در مجموعه ، ۱۶ ص .

○ L - 19/8401 : استملیق شکسته آمیز ، گلاب رای برهن ساکن موضع دهبوک و
تحصیل ظفر وال (بخش میانکوت) (کاتب نام خود را در ترقیمه چنین آورده است : کاتب این نامه
است نام گلاب - عرض او را کریم ابجاب) . ۲۲ جیبه ۱۹۱۴ ب ، آغاز : (یک برگ از دیباچه
افتاده) مکتبم دیگری طریق عیان . ش ۱ در مجموعه گ ۱ - ۷ .

● دستور العمل گهاسی رام = مجمع الحسنات

● سیاق نامه

از ناشناس . که در میانکوت (پنجاب) می زیسته است .

نامیوب ، با عنوان های :

احاد ، عشرت ، هندسه ، قانون ضرب و میزان ، قانون مدات مالیات ، آئین تاریخ .

آغاز : در باب سیاق نامه ، بدانکه دانستن فنون سیاق که افضل ترین فنون است و دانستن آن برای کار پردازان ضرور است .

○ I - 40/8422 : نستعلیق شکسته آمیز ، بدر الدین به پاس خاطر نظام الدین ، ۲۸ جمادی الثانی ۸۱۲ ۴۷ ، عنوان ها شنگرف ، ۲۸ ص .

○ I - 70 : نستعلیق شکسته آمیز ، عظیم الله ، سده ۱۳ - ۸۱۳ ، عنوان و نشان شنگرف ش ۲ در مجموعه ص ۴۵ - ۷۰ .

○ I - 113 : نستعلیق ، برای پاس خاطر جیون مل ، اول پوه ۱۹۱۱ ، به عنوان ها شنگرف ، ش ۲ در مجموعه اشای لور الله ، گ ۱۶ - ۳۸ ، ۱۳ ص .

● مجمع الحسنات = دستور العمل گهاسی رام = مجمع الحساب

از گهاسی رام چودھری ، در سال ۱۳۰۱ (دیباچه) نگاشته است .

در مجله اورینتال کالج میگزین ، ۵۰ ، ۱۹۳۴ م ، ص ۱۰۰ و به نقل از آن در مشترک ۱ : ۲۱۵ ، نام این کتاب مجمع الحساب و مال تألیف ۱۳۰۲ م آمده است که من درین نسخه ندیده ام . در دیباچه نسخه آذر نام کتاب «مجمع الحسنات» و در صفحه عنوان و ترقیمه ، نام کتاب دستور العمل گهاسی رام آمده است .

در نه «باب» .

- ۱- مقدار ایام و وزن هر قسم ، ۲- جمع کردن اعداد یعنی میزان کردن ضرب و قیمت و باقی و قاضی بر آوردن ، ۳- در دانستن حساب هر قسم اجناس و قاعده و دام طریق دانستن حساب مخلوط در تقسیم علی الحساب ، ۴- در دانستن مساحت زمین و غیره از انعام چوب و سنگ و غیره ، ۵- در فاعله تخم ریزی زراعت و طریق چهره نوشتن هر قسم ، ۶- در قواعد سیاق یعنی مدات . . . و دستور قواعد هرگنه و سپاه و شرح قبولیت و پشه و حساب ابعاد و دانستن سره هر ماه و محرات و غیره ، ۷- در دانستن بر آورده و قطع و طریق از پارچه و غیره مساحت عمارت ، ۸- در قواعد لطیفه و قواعد شریفه متفرقات مشتمل بر چند فصل است .

موسیقی

● راگ درین

از فقیر الله . آغاز تألیف در ۱۳۰۷ هـ و در زمستان ۱۳۰۷ هـ وقتی که از پیشگاه خلافت بخدمت صوبه دار کشمیر قیام داشت به العیام رسانده است . (دیباچه و خاتمه) .

ترجمه کتاب سالیسیریت بنام «راگ وی بوده» نگاشته مانکنوهل است . مترجم در دیباچه مینویسد : کتاب گفته در آمد که در عهد مصنف نوشته بودله مانکنوهل نام ، در ایام حکومت راجه مان سنگه مرزبان گوالیار که در علم موسیقی مستغنی الوصف است و اول کسی که دهر بد بست اوست و در هم عصران خود که راجه با آنها مباحثه علم موسیقی میکرد . . . چون گویندها جمع شدند به خاطر راجه خطور کرد ، مشکل که باز بعد از قرون و دهور این قسم ناپاکان یکجا دست بهم دهند چتر آنست که کمیت و کیفیت راگها را مفصلاً و مشروحاً باید نوشت . . . بدین سبب راگ و راگنی و پترها را مفصلاً نوشته بنام راجه کتابی تصنیف کردند که بالا سطور شد . چون این قسم نسخه که اعتماد را شاهد فقیر آن را ترجمه نموده . . . رساله مختصری شد بنا بر آن نام این را «راگ درین» آئینه گذاشتم زیرا که در آئینه اندک کوه ها و بیابان ها متعقل گردد .

در ده «باب» .

۱- سبب تألیف ، ۲- دانستن راگها ، ۳- در تعیین هر موسم که در آن موسم کدام راگ و راگنی خوانند و حرف های که منع کرده اند که در اول تصرف نیاید و کن و آکن و تعیین اوقات گرامها ، ۴- در دانستن سرها و تصانیقاتی که در لغمه می بندند ، ۵- در دانستن سازها و نایک و فایکه و سکهی ، ۶- در دانستن عبوب گوینده ، ۷- در شناختن آوازها و رویت حنجره ها ، ۸- در دانستن استاد کابل ، ۹- در دانستن برانده و فائده برنده نمودن ، ۱۰- در باب گوینده ها و سازنده ها که در زمان ما بودند و هستند .

نام کتاب و مؤلف و سال نگارش و تفصیل باب ها در دیباچه آمده است .

[لیزن . ک : دانش پژوه : ۱۶۲] .

آغاز : حمد بقیاس سر آفریدگاری را سزد که از حمد و سپاس بیرون است و نعت و بحدت سر پیغمبری را شائده که وصف او بگفت در نیاید .

○ 8/8390 - 1 : نستعلیق خوش ، سده ۱۲ هـ ، عنوان و نشان شنکرف ، ۱۰ ص ، ۱۴ ص .

● راگ مالا (منظوم)

از خورم . (شاید : خرم) .

نام سراینده در خاتمه اینطور آمده است :

گفت این چند بیت پخته و خام   بنده کمترین خورم نام

نامیوب ، بدون عنوانها ، نام راگ ها و اوقات سرودن آن ها .

آغاز : راگها جمله دو چهل باشد   داند آنکس که زنده دل باشد

راگ ازان شش و راگنی شش و سی   زین همه راگنی مشومسی

راگ بهیرون نخست آمد راست   ثانی او راگ مانکولس رواست

○ B - 15/8439 : نستعلیق ، سده ۱۳ هجری ، نام راگ ها و راگنی ها شنکرف ، بجدول

راه و گمنده بندی ، در مجموعه گ ۹۹ - ۱۰۰ ، ص ۱۷ .

● باب ۲۶ از مطلع العلوم و مجمع الفنون

از واجد علی واجد ساکن هوگی (هند) در ۲۰ ذیقعد ۱۲۶۱/۱۸۴۵ م نگاشته است .

[بتگریه به موزه : ۱۴۴ - مشترک ۱ : ۸۳۳] .

نسخه حاضر فقط باب ۲۶ از مطلع العلوم است که در علم موسیقی است .

آغاز : (از مطلع العلوم باب است و ششم در علم موسیقی) مقدمه در تعریف این علم .

بدانکه مو بلغت یونانی به معنی آواز است و سینی به معنی کره و چون موضوع این علم
لحن است .

○ L - 10/8392 : نستعلیق خوش ، بندت زشتی ، به فرمان راجه دینالانت ، ۱۲ مگهر

۱۹۱۰ ب ، در لاهور ، باسارلوح زیبا ، بجدول زرد و شنکرف و سیاه ، گمنده بندی ، نقل از نسخه

چاپی مطلع زبده الاخبار آگره ، چاپ ۱۸۴۸ م (خاتمه) ، ۲۸ ص ، ۱۰۰ ص .

● دیباچه نوریس = نوریس خیال

از نظهوری ترشیزی . (گشته ۲۵ یا ۲۶ هجری) . یکی از سه اثر اوست ، آمیخته به لفظ ،

درباره موسیقی هندی .

آغاز : سرود سرایان عشرتکده قال که به لوریس .

[عمان : مشترک ۵ : ۷۷ - موزه : ۴۰۷] .

○ I - 58 : نستعلیق ، (مقد قاسم ادهمی ، ۹ ربیع الاول ۱۱۸۴ هـ) ، عنوان ها شنکرف ، محشی ، ش ۱ در سه نثر ظهوری ، گ ۱ - ۸ .

○ B - 54/8480 : نستعلیق ، (دینا لانه مدن) ، ۵۱۲۳۶ مطابق هـ جلوس اکبر شاه ثانی ، عنوان ها شنکرف ، در سه نثر ظهوری گ ۲۸ - ۳۳ ، ۱۵ ص . (این سه نثر در مجموعه است ، ش ۲ ، گ ۲۸ - ۶۱) -

○ I - 96 : شکسته ، ۲۹ ذیحجه ۱۱۲۲۸ هـ ، عنوان و نشان شنکرف ، ش ۱ در سه نثر ظهوری گ ۱ - ۶ ، ۱۵ ص .

○ I - 109 : نستعلیق ، شاید نهارک داس (صو شده است) در دارالخلافت شاهجهان آباد ، ۲ جمادی الاول ۲۷ جلوس عالم شاه پادشاه ، عنوان ها شنکرف ، جدولبند هـ راه شنکرف و زرد سیاه ، ش ۱ در سه نثر ظهوری گ ۱ - ۱۰ ، ۱۳ ص .

○ I - 111 : نستعلیق ، کرم خان ولد اعظم خان ، رمضان المبارک ۱۲۵۲ هـ ، ش ۲ در کلیات نثر ظهوری گ ۱۱ - ۱۳ ، انجام افتاده .

○ I - 79 : نستعلیق ، ۲۵ آوریل ۱۸۲۵ م ، بروز شنبه ، عنوان و نشان ها شنکرف ، ش ۱ در کلیات نثر ظهوری ، گ ۱ - ۷ ، ۱۷ ص .

○ I - 94 : نستعلیق ، سده ۱۳ هـ ، آغاز (افتاده) تفاوت کفر و دین آمد به معنی . ش ۱ در مجموعه گ ۲ - ۱۱ ، ۱۴ ص .

○ I - 81 : نستعلیق ، سده ۱۳ هـ ، عنوان شنکرف ، در بیاض گ ۶۳ - ۷۴ ، ۱۷ ص .

○ I - 5 : نستعلیق ، سده ۱۴ هـ ، عنوان و نشان شنکرف ، جدولبند دو راه شنکرف ، ش ۱ در سه نثر ظهوری گ ۱ - ۱۷ .

تایید شده است

تایید شده است

تایید شده است

تایید شده است

تایید شده است

ستاره شناسی و اختر بینی

● بیست باب در اسطرلاب

از خواجه نصیر الدین طوسی، عهد بن محمد (۵۹۷ - ۱۲۰۱/۸۶۷۲ - ۷۴ - ۱۲۷۴ م).

آغاز: این مختصر است در معرفت اسطرلاب از تصانیف استاد المحققین نصیرالملک و الدین محمد الطوسی... باب اول معرفت القاب... و آنچه علاقه در وی است.

[همان: مشترک ۱: ۱۴۳ - موزه: ۴۰].

○ L - 32/8414: استعلیق، شعبان ۵۱۲۳۲، عنوانها شکرگرف، ۴۶ ص ۱۳، م.

تحفه حاتمیه = تحفه حاتمیه = رساله هفتاد باب در اعمال اسطرلاب

از محمد المشهور به بهاءالدین العاملی (۹۵۳ - ۱۰۴۶/۸۱۰۳۰ - ۱۶۲۱ م). به نام میرزا حاتم بیگ اردو هادی متخلص به ساقی، وزیر شاه عباس صفوی در سال ۹۸۱/۱۵۷۴ - ۱۵۹۵ م نگاشته است.

آغاز: الحمد لله... اما بعد چون درین والا خاطر ملکوت ناظر گوییم اثر نواب قدسی القاب عالمیان.

[همان مشترک ۱: ۲۵۱].

○ L - 34/8416: استعلیق، ۵۱۲۳۲، عنوانها شکرگرف، ۷۰ ص ۱۳، م.

● تحفه حاتمیه = تحفه حاتمیه

● تقویم، رساله در معرفت...

از ابراهیم دهلوی، طبیب. برای نواب میرزا ایرج بهادر بن نواب میرزا خان بهادر نگاشته است (دبیچاه).

در «مقدمه» و بیست «اصل» و «خاتمه».

مقدمه در بیان معنی تقویم . اصل ها : ۱- معرفت حساب جمل ، ۲- بیان ایام هفته ،
۳- در بیان تاریخ عربی ، ۴- بیان تاریخ رومی ، ۶- بیان تاریخ جلالی ، ۷- بیان تاریخ الهی ، ۸-
در بیان بروج ، ۹- اساسی کواکب سیعه ، ۱۰- بیان خانه . . . و هبوط کواکب ، ۱۵- بیان
ساعات ، ۲- بیان خسوف و کسوف آفتاب .

آغاز : میامن یقیاس سزاوار پارگاه صائمی بود که بساط فلک را به چراغ شب امروز
. . . اما بعد میگوید کمترین منجمان اهل تنجیم طیب ابراهیم دهلوی .

○ L - 36/8418 : شکسته ، سده ۵۱۲ ، عنوانها شنکرف ، ۱۴ ص ، ۱۳ ص . از «خاتمه»

لاتمام است .

● تقویم = معرفت تقویم

از نظام الدین عبدالقادر بن حسن ربانی (م ۸۹۲۵/۱۵۱۹ م) . در یک «مقدمه» و دو
«باب» و یک «خاتمه» نگاشته است .

آغاز : الحمد لله . . . اما بعد این مختصری ست در معرفت ارقام تقویم خالی از اطناب
مشتمل بر مقدمه .

[همان سوره : ۳ و ۴ «معرفت تقویم» - مشترک ۱ : ۲۵۵] .

○ L - 39/8421 : فستعلیق ، (۵۱۲۲۲) ، عنوان و نشان شنکرف ، ۸ ص ، ۱۵ ص .

● دلائل النجوم

از ناشناس . در هشت «باب» .

۱- در بیان بروج ، ۲- در بیان کواکب ، ۳- در حمل انسان ، ۴- در دانستن خانه
۵- در دانستن علت ، ۷- در دانستن اتفاق کواکب ، ۸- در بیان کوره پهل آنرا جوگ گویند .

نام کتاب و تفصیل باب ها در آغاز آمده است .

آغاز : اول در بیان بروج ، بدانکه دوازده بروج این ست . . . خوت از هر دو جانب طلوع
میشود ، ثوعدیگر دانستن دائرة بروج بدانکه دایره بروج .

○ L - 15/8397 : شکسته ، سده ۵۱۲ ، «همراه جمیع الحسنات» گ ۱۲۳ - ۲۳

الجام افتاده ، ۲۱ ص .

● ربع مجیب = ربع دستور

شاهد از محمود بن محمد ، قاضی زاده روسی (م ۸۹۳۱ / ۲ - ۱۶۲۱ م) . (مشترک) .

در «مقدمه» و بیست «باب» و «خاتمه» . اما در متن ۱۹ باب دارد .

آغاز : الحمد لله الذی جعل العلم شمساً حرس من الکسوف شعاعه ، و قدر الاذهان بسمت الراس ارتفاعه .

[همان : مشترک : ۱ : ۲۶۷] .

○ L - 35/8417 : استعلیق شکسته ، ۵۱۲۳۲ ، عنوانها شنگرف ، ۴ ، ص ۱۳ ، ص .

● ربع مجیب = رساله در اعمال . . .

از ناشناس .

در پانزده «فصل» .

۱- در القاب و آلات و خطوط ربع ، ۲- ارتفاع گرفتن ربع را ، ۳- در وضع مری بر درجه آفتاب ، ۴- در معرفت میل آفتاب و غایت ارتفاع ، ۵- معرفت عرض بلد ، ۶- معرفت آلکه آفتاب در کدام ارتفاعی عظیم السمیت شود ، ۷- معرفت تعدیل النهار ، ۸- معرفت نصف قوس النهار ، ۹- معرفت دایره ، ۱۰- معرفت ساعات مستوی ، ۱۱- معرفت جهات اربعه .

آغاز : فصل اول در القاب و آلات و خطوط ربع آنچه از مرکز ربع در کشیده اله ضبط است .

○ L - 27/8419 : استعلیق ، ۲۸ شعبان ، ۵۱۲۳۲ ، عنوانها شنگرف ، ۵۲ ، ص ۱۳ ، ص .

● رساله هفتاد باب در اعمال اسطرلاب = تحفه حاتمی

● زکی نامه

از ناشناس .

در آن آمده است: روزی حضرت رسالت پناه(ص) در مسجد نشسته بودند جبرئیل علیه السلام فرمودند که یا رسول الله حق سبحانه و تعالی سلام فرستاده بعد از سلام تحفه زکی نامه فرستاده است زیرا که استان تو کاری خواهند کرد و بعد از کار پشیمان خواهند شد چونکه وقت سعد و محس لمیدانند در این زکی نامه چهار وقت اند ، اول زکی ، دوم بین ، سوم باد ، چهارم احراق ، هر چهار وقت خاصیت خود نمود دارند .

آغاز : روزی حضرت رسالت پناه (ص) در مسجد نشسته بودند چیرزبل علیه السلام آمد .

○ F - 12/8305 : شکسته نستعلیق خوش ، سده ۱۱۲ هـ ، ش ۱۴ در مجموعه ک ۱۰۰

۱۰۱ ، ۱۱ ، ۱۰۰

● شرح زیج جدید سلطانی

من از الغ بیگ (مشترک ۱ : ۲۷۳) .

شرح از عبدالعلی ابن محمد بن حسین بیرجندی . سال ۵۹۲۹ (دبایچه) شارح در دبایچه میگوید : «شهور ترین زیجات لزد آقاسی و ادانی در این زمان «زیج جدید سلطانی» است و چو حضرت با رفعت مؤلف آن . . . اختصار میسرند . . . محتاج الیه باشد ایراد کند و طریق و جداول را بین سازد تا منجم بعد از ملاحظه آن بر جداول اعتماد کند . . . تا در این سعادت فرجام یکی از اصداغ صادق بلکه از احیاء موافق با مضامین آن عزیزت . . . مالا کلام نمود بنا بر آن در آن شروع رفتو بعدالله . . . که در زبان قلیل این امر جلیل سر انجام یافت -

در چهار مقاله» .

۱- معرفت تواریخ و آن مشتمل است بر مقدمه و هفت باب ، ۲- معرفت اوقات و طالع آنچه بآن تعلق دارد در بیست و دو باب ، ۳- معرفت روش ستارگان و مواضع ایشان در طول عرش و توابع آن در سیزده باب است ، ۴- در بانی اعمال نجومی و آن مشتمل است بر دو باب .

آغاز : اجناس حمد و سیاس میرا از توهم تباهی و انواع شکر بی قیاس میرا از تغیر ثنائی قدری را سزد که سقف رفیع . . . اما بعد چنین گوید معتکف زاویه خمبول و درد مند عبدالعلی . . .

○ L - 4/8386 : نسخ خوش ، سده ۱۰ - ۱۱ ، عنوانها شنگرف ، ۲۵۲ گ ، ۴۰۴ ص

۲۵ ص . با دو یادداشت : «بمطالعه خدیو ارشد سعادت مند بعد سلطان محمد صفوی رضوی رسید . . . (ص ترقیمه) ، و «بحرم الحرام ۱۱۲۶۹ کتاب هذا از مطامعه رجب علی چالندهر فارغ شد و اکثر مقام از مولوی صدر علی کلکتوی حل نموده شد» .

● معرفت تقویم = تقویم

● هفتاد باب در اسطرلاب = تحفه حاتمی

● هفتاد فصل

از ناشناس .

بشکرید به مشترک ۱ : ۳۱۲ «هفتاد باب» که آنجا احتمال داده شده است که شاید این نسخه «تحت حالتی» باشد ، که درست لیست .

پس از افتادگی : فصل ۱۱ - معرفت مدارات و مدار شمس ، ۱۲ - معرفت قوس ، ۱۳ - معرفت تعدیل النهار و قوس الادل ، ۱۴ - معرفت بعد قطر ، ۱۵ - معرفت دایره و فصل دایره ، ۲۰ - معرفت بعد مشرق و سعه از میل و عرض بلد و عکس آن ، ۳۰ - معرفت طالع بنادیه ، ۴۰ - معرفت سمت شمس و کواکب از ارتفاع وقت ، ۵۰ - معرفت عرض قمر ، ۶۰ - معرفت بعد مابین علامت موقوف اول و قاعده آن ، ۷۰ - معرفت جا های .

○ L - 38/8420 : مستعرب ، ۱۱۲۲ هـ ، عنوانها شکرگرف ، آغاز (الفنانه از فصل دهم) : آن بلد برسد بخراب بلدی که عرضی بیشتر از میل گلی باشد ، ۱۲ ص ، ۱۳ ص .

● هیئت ، رساله در علم . . .

از ناشناس .

در آغاز نوشته است «نهم بیان در علم هیئت» .

با عنوانهای : علم هیئت ، نقشه تعداد دوره سیارگان ، صورت سیمه سیاره ، دوم بیان علم نجوم ، بیان اروج ، جوگ ستاره ها ، بیان منقطه البروج فلک دوم ، نام و تعداد وقت هر برج ، حقیقت کسوف و خسوف ، بیان ابر و باران ، رعد و برق ، بیان حرکت هوا ، باد نسیم ، مقولات عشر .

آغاز : نهم بیان در علم هیئت که ازان در یافت شود حقایق اجرام فلکی یعنی اشکال ثوابت و دوره سیارات .

○ L - 16/8398 : مستعرب ، سنه ۱۳ - ۱۵۱۴ هـ ، ۹۶ ص ، ۱۰ ص ، لاتمام ، مورثانه ژده .

● هیئت

رمل

● رمل

از لور محمد رسال . (ترقیه) .

با عنوانهای : توضیح و تشریح منسویات چهارگانه چهارم ، پنجم ، ششم ، هفتم ، هشتم ، نازدهم . استخراج اسامی بطریق جداول و غیره ، نوددیگر در بیان آوردن اسم از دائره لغاتی حروف خاله دائره .

درباره «رمل» کتاب حاضر بسیار مفید است . نامیوب و بدون دیباچه است .

آغاز : و این نقطه عام است خواه از بازار خواه فراموش شده خواه دین خواه شطص خواه خاله .

○ L - 2/8384 : نستعلیق ، عین ترقیه را می نویسیم :

«تتمت تمام شد این کتاب [نا نویسنده] من تصنیف لور محمد رسال بخط خام احقر العباد بند موقی لعل وکیل حسب الارشاد مرزا امیر بیگ خان جمعدار سواران فوجداری ضلع مظفر نگر بمو الله تعالی بتاریخ ۲۷ ماه رمضان شریف ۱۲۲۰ هـ ، موافق ۱۶ ماه دسمبر ۱۸۳۸ مطابق ۱۰ ماه نومبر ۱۲۴۶ فصلی روز یکشنبه وقت برآمد یکپاس روز ساعت اول قمر که . . . است و ماه به برج عقرب قریب الخروج واقع موافق بست پنجم آذر ماه شاهی در عهد محمد ابوالمظفر پادشاه غازی بجای ماستر ولیم هنری دین صاحب بهادر مجسٹریٹ ضلع مظفر نگر هنگام عزیمت انواع انگریزی سمت کابل به همراهی شاه شجاع الملک صورت اختتام و نوبت انصرام رسیده . عنوانها شنکرف ، ۶۱۲ ص ۱۰ ص .

● رمل ناشناخته

در دو «مقاله» . مقاله اول در یازده «فصل» و مقاله دوم در بیست و دو «فصل» .

مقاله اول تا فصل چهارم افتاده است . بقیه فصل ها : ۵- در منسویات ، ۶- در بیان اشکال و طریق تقسیم اعداد رمل ، ۷- در بیان مزاج اشکال ، ۸- در نسبت حروف ، ۹- در بیان

اشکال خارج و داخل و ثابت و متقلب ، ۱۰- در طبایع اشکال شالزده گانه ، مقاله دوم در السام عملی .

○ L - 18/8400 : استعلیق طبیبی ، سده ۵۱۳ ، عنوان ها شنکرف ، ۲۸ ص ، ۱۷ ص .

● زبده الرمل (منظوم)

از عهد معین ، در ۵۷۰۶/۷ - ۱۳۰۶ م . در ۱۶ «باب» سروده است .

آغاز : شکر ستار گردگار جهان خالق خلق ، راحم و رحمان

هر کرا عقل راهبر باشد کار او سر بسر چو زر باشد

[همان : مشترک ۱ : ۳۰۰ - موزه : ۸۹۷] .

○ L - 17/8399 : استعلیق طبیبی ، عهد شفی (شفیع ؟) ، سده ۵۱۳ ، عنوانها شنکرف ،

۱۰۲ ص ، ۱۰۲ ص .

● قواعد الهدایت

از هدایت الله منجم شیرازی . در سال ۱۰۰۱/۵۱۰۹۳ م بروز کار اکبر پادشاه نگاشته است .

خود کتاب در یک مقدمه و چهار «جهت» است . نسخه ما فقط جهت سوم که به «مغرب

الرمل» موسوم است ، را دارد در ۱۵ باب .

۱- بدانکه این قاعده بزوح است ، ۴- در وجود عدم اشیاء ، در نسخه عهد مغربی چنین

آورده ، ۵- در طریق عمل و صورت رمل ، ۷- در عدد و مدت ، ۸- بدانکه هر شکلی از محل سکون

خود ناچار خانه در مرتبه احاد است ، ۹- فایده عظیم . . . و الحکم و العدت ، ۱۱- در شرح

دایره بزده اقلیدی ، ۱۲- در انتخاب از کتاب حکیم اقلیدی و قواعد و قوانین او مختصر و مربوط

ساخته ، ۱۳- در همان جسم مفرد و نفس مفرد و جسم مرکب و نفس مرکب ، ۱۴- در بیان

دایره حروف ، ۱۵- بیان دایره دوم .

آغاز : جهت سوم بدایره بزوح که آنرا مغرب الرمل گفته ایم و مشتمل بر پانزده

باب است .

[ن . ک : موزه : ۹۰۱ - مشترک ۱ : ۳۶۱] .

○ L - 26/8408 : استعلیق ، سده ۱۳ - ۵۱۴ ، عنوانها شنکرف ، گ ۱ - ۲۲ .

بخش سوم

۱- جانور شناسی

۲- پزشکی

۳- چند دانشی

جانور شناسی

● اسب نامه = فرسنامه

● باز نامه (منظوم)

از صوفی مسکین در ۳۶. ۵۱ (= منظوم) سروده است. نام سراینده و سال تألیف و روزگارش بدینگونه آمده است :

صوفی مسکین چون صید ذلیل   کرده دم و بال پراش سیبل

در سنوائی که من از «جوئیور»   بر طرف «چونسه» لمودم عبور
حاکم آن جای بصدق و یقین   گشت مرا معتقد آن پاک دین
داشت بسی جانوری صید ساز   خیل کبوتر پروا چرخ باز

گفت یکی روز به من از نیاز   کای در تحقیق بروی تو باز
آنچه مجرب شده اندر شکار   در قلم آور که بیاید کار

گر تو به تاریخ شوی خواستگار   سال ز «منظوم» شود آشکار

در «ناله» و چهار «خط» و «خاتمه». ترتیب مطالب را نیز خودش سروده است :

آنچه درین نامه نوشتم همه   فاتحه و چار خط و خاتمه
فاتحه را هفت خط آمده   جمله صواب و نه غلط آمده
خط نخستین ز پی معرفت   تاچه بود جانوران را صفت
خط دوم آمده در پرورش   باز نمودن ز خورشی وز پرش
خط سوم آمده است در علاج   بر قدر قوت و هم از خراج
خط چهارم شده شرح گریز   بر کبوتر رقیی رفت نیز
خاتمه اندر ز عمل دانه شد   هوش ربای همه فرزانه شد

آغاز: شکر خدارا که شکار آفرید
 شرخ هوا را به پرش آورد
 شکره و شارک همه را آفرید (هروریز)
 صید... را به خورش آورد

[ن. ک: مشترک ۱: ۴.۴ «باز نامه منظوم» ش 759 که دو نسخه شیرازی را نشان داده است].

○ 4/8813 - م: استعلیق، سده ۵۱۲، عنوان ها: کاتویس، مجدول دو راه شنکرف، ص ۳۶، ۱۰ ص.

● باز نامه

از ناشناس. در دو «مقاله» (همان: موزه: ۵۵).

آغاز: افتتاح ایواب سخن بنام مبدع حقیقی سزاست که انس و جان از لور معرفش مرهون و توفیق جويا و وحوش و طیور در عالم احساس ممنون و حمد گویا شاهباز تیز پرواز نگاه علوی خرام جویندگان.

○ 6/8815 - م: استعلیق، سده ۵۱۴، سرلوح ساده، عنوانها و نشان ها شنکرف ولاچورده، مجدول دو راه سیاه، با پنج تصویر «باز»، ۲۰۰ ص، ۲۰ ص.

● باز نامه = دولت نامه

از ناشناس.

● خیل نامه

از ناشناس.

در دو «کتاب» و یک «خاتمه».

کتاب: ۱- در خیلنامه در چهل «باب»، ۲- در بیماری اسپان و علامات و درمان آنها در ۴ باب، خاتمه به نظم.

آغاز: حمد بوجد و مدح بی حد حضرت حکیم علی الاطلاق را چیل جلاله که کلی دل خواص به نسیم لطف بقیاس بشکفاید.

[همان: مشترک ۱: ۴۳۳].

○ L-11/8393 - استعلیق، به دو نامه، سده ۵۱۲، عنوان و نشان شنکرف، از

میان برگ ها افتاده، ۱۴۸ ص، ۱۰ ص، ناقص.

● دولت نامه = باز نامه

از ناشناس .

نام کتاب در دیباچه آمده است . در چهل «فصل» . [ن . ک . مشترک ۱ : ۳۶ : نسخه

۴۶ فصلی] .

- ۱- اندر آسوختن باز و غیره . . . . ۲- باز که بد فعل بیشه شناختن و راست کردن آنها ،
- ۳- پوشالیدن . . . که بچه رنگ می باید ، ۴- در دانستن چلد جل که گجا باید بست . . . ،
- ۵- دانستن بازان و نام و نشان آن ، ۶- شناختن منقار چرخ و غیره ، ۷- در فرجه داشتن باز و غیره
- جانوران ، ۸- در لیک کردن دمه و علاج آن ، ۹- بیان سینه خشکی جانوران ، ۱۰- لیک کردن
- جوانی ، ۱۱- در علاج جانوران که در پرالیدن بر آسمان می رفته باشد ، ۱۲- در معالجت جانوری
- که سست شده ، ۱۳- در معالجت جانوری که از دادن ادویه بیهوش گردد .

آغاز : بعد از ادای حمد و ثنای سر خالق لیل و نهار که به اشارت کن فیکون هژده هزار عالم و چرخ بی ستون بر افراخت .

○ L - 29/8411 : شکسته ، ۲۱ ذوجچه ۱۸۷ ، ۵۸ ، ۱۸ ، ص . آب دیده .

● رساله اسپان = گلدسته فرامست

● فرستامه

از سعد الدین سوهدروی . نام او در چند بیت سر آغاز و در ترقیمه آمده است .
در پانزده «باب» .

- ۱- علامات اسپ اصیل ، ۲- رنگهای اسپ ، ۳- در بیان رنگهای ، ۴- معلوم کردن
- زهر باد و بوسمه ، ۵- در بیان جوگیر و بارگیر ، ۶- در بیان کم خوری اسپ و اطلاق ، ۷-
- علاج موتره و عده ، ۸- علاج درد شکم اسپ ، ۹- بیان . . . و سم درازی و درد زانو اسپ ،
- ۱۰- علاج گرم سرد اسپ ، ۱۱- در بیان مرهم های اسپ .

سر آغاز این نسخه با «فرستامه» ش 851 مشترک ۱ : ۴۴۹ و گنج بخش ۱ : ۲۰۸ و اله :
ش 2980 یکی است ولی جزه آن هاست .

آغاز : اسپ فکرت چو زین کند دانا . . . . به که گوید لغخت حمد خدا
بنام خدائی که توسن افلاک را گردد مرکز دائره شاک گردانید و رایش حکم او بر اسپ
سهر روز و شب .

○ L - 3/8385 : نستعلیق ، سعد الدین از سودهره (سوهدره) ، سده ۱۱۳ هـ ، عنوانها : شکر ، جدول ، ۱۷۶ ص ، ۱۳ ص .

● فرستاده = گلدسته فرست

از میر علی بخش حسینی واسطی .

● فرستاده

از نور شهاب بن محمد بن فاضل (دیباچه) .

با سر بند های «باب» و «فصل» .

باب اول در آفرینش اسپ می نویسد در پنجاه فصل ، بعد از فصل پنجاهم ، فصل یکم شروع میشود و پس از فصل دهم فصل ها بی شماره ، فصل ، فصل . . .

در باره اسپان ، و بیماری های آنان و اوصاف و علاج اسپان .

آغاز: . . . و احصاء آن فرسیده مر صالح را که . . . ارام ؟ عالم و فرجام نبی آدم مرا کب لازمی . . . بیافرید .

○ L - 7 : نستعلیق ، سده ۱۱۳ هـ ، با سراوح طلائی و رنگین ، جدول طلائی ، کمند بندی ، مصور به ۴۴ تصویر اسپان ، ۱۱۲ ص ، با سپهر «محمد شاه خلف رین شاه جهلاتی» مورخ ۱۲۸۱ هـ ، با یادداشتی «این اسپ نامه نذارت از داؤد پوتله صاحبان و خانان خبر پور شرقیه آمده ، مانک حال سید محمد شاه ولد سید پیر رین شاه جیلانی سکنه سنجر پور سیورای . . . جلد در ماه محرم ۱۲۸۹ هـ در شهر قلعه دلاور» .

● گلدسته فرست = فرستاده = رساله اسپان

از میر علی بخش حسینی واسطی ، برای بندکان حضور طیار نگاشته است . نام نگارنده در دیباچه و نام کتاب در خاتمه آمده است .

در «مقدمه» و پنج «فصل» و خاتمه .

مقدمه در فضیلت و شرافت اسپان بموجب کلام مجید و حدیث شریف ، فصل ۱- در بیان عیب و صواب تصویرهای که بر جلد اسپان میشود ، ۲- در اظهار عیب و صواب اسپان ، ۳- در تحقیق عیوب رنگ اسپان - ۴- در تشریح احوال هده و موآره و غیره که اکثر احباب در شناخت آن چهران الد ، ۵- در شرح پنج عیب شرعی که اصطلاح دلا لان است ، خاتمه در عرض حال مصنف .

پزشکی

● اختیارات بدیعی

از زین الدین علی بن حسین انصاری شیرازی معروف به حاج زین الدین عطار (۷۳۰ - ۱۳۲۹/۵۸۰۶ - ۴ - ۵۱۴۰۳) ، به سال ۱۳۶۸/۵۷۷۰ . در یک «مقدمه» و دو «خاتمه» و یک «خاتمه» نگاشته است .

آغاز : امداد حمد یحیی و اعداد سیاس بدیعی را که آثار ابداع او .

[همان : مشترک ۱ : ۴۷۷ - موزه : ۷۲]

○ M - 1/8508 : نسخ خوش ، عبدالرتیب کمال بن ایوبه بن کمال بن شیخ بن ابوالخیر المطیب (کذا) انشیرازی فی دارالشفای خواجه فرخنده شمس الدین محمد ابن مالک ، غره ذیحجه سن سته و اربعین و ثمانه مات (۵۸۴۹) ، عنوانها شنگرف ، ۷۶۴ ص ، ۱۹۰ ص . صفحه اول نو نویسی .

● اطعمه و اشربه = مأکول و مشروب

● الفاظ ادویه = مفردات ادویه

از نور الدین محمد عبدالله بن حکیم عین الملک شیرازی . در سال ۸۱۰۳۸ (= الفاظ ادویه) نگاشته است . در دیباچه آمده است :

دارد کتاب ماچه دواء انادیه تاریخ و نام ایز شد «الفاظ ادویه»

در «مقدمه» و «نتیجه» و «خاتمه» .

آغاز : هو الله احد الله الصمد که پایه حقیقت یچولش از دایره دریات و احاطه شناخت برتر است .

[همان : مشترک ۱ : ۴۸۹ - موزه : ۷۵] .

○ D - 20/8500 : استعاری ، امان الله قرشی ، ۱۳۲۵/۸۱۸۶۷ ، در سهیل پوره در عهد صاحب سنگه یددی ، عنوانها شنگرف ، ۴۹۴ ص ، ۱۳ ص .

● الفاظ الادویه

از ناشناس .

بدون دیباچه ، نامهای ادویه به ترتیب باب الف ، باب الباء ، . . . باب الیاء ، برعایت حرف اول ، نه ثانی . نامهای ادویه به شکرکف نوشته اند و ناخوانا هستند .

آغاز : آلو بهنارا ، کدر حیوان حار یابس ، انار سکه سرد خشک . . . حار یابس قراج . . . سرکین کاف حار یابس .

○ M - 12/8519 : مستملق ، صده ۵۱۳ ، عنوانها شکرکف ، ش ۲ در مجموعه

ک ۳ - ۱۸ ، ۱۰۲ من .

● الفاظ الادویه

از ناشناس .

بدون دیباچه ، نام دارو ها ست به ترتیب الفبائی .

آغاز : حرف با ، بابوح ، پیارسی بابوله گویند ، گرم خشک است در اول محال هلا چنب .

○ D - 28/8507 : مستملق ، صده ۵۱۳ ، عنوانها شکرکف ، ص ۸۴ ، ص ۱۷ من ، ناقص

آخر از حرف الکاف .

● تحفة حکیم مؤمن = تحفة المؤمنین

● تحفة المؤمنین = تحفة حکیم مؤمن

از سید محمد مؤمن فرزند محمد زمان تکابنی دیلمی ، بروزگار شاه سلیمان صفوی (۱۰۷۷ - ۱۱۱۰ هـ) ، در ۱۰۷۷ یا ۱۰۷۸/۱۶۶۷ یا ۱۶۶۸ م . نگاشته است .

در پنج «تسخیر» و «فصل» های سیس ۲۴ «باب» .

آغاز : سبحانک اللهم یا قدوس و یا طیب النفوس اتمم لنا الوار معرفتک .

[همان : مشترک ۱ : ۵۲۱ - موزه : ۸۱] .

○ M - 6/8515 : مستملق ، صده ۵۱۳ ، عنوانها شکرکف ، در ترجمه نام کتاب «جلد

اول من المقدرات تحفة المؤمنین» نوشته است . ۴۴۴ ص ، ۲۱ من . اندکی کرم خورده .

○ M - 18/8524 : استعلیق ، امیر الله بن شیخ لطف الله ابن شیخ فیض الله فالولنگو
 برگنه سامانه بجهته خاطر عبدالرحیم حجام ، ۲۱ جمادی الثانی ۱۱۲۲ (؟) ، سنه ۱۱۳۳ ، در پستی
 ملک حیدر ، عنوانها شنگرف ، ۲۶۶ ص ، ۳۷ ص .

● تدارک انواع الخطا = تدارک الخطا

● تدارک الخطا ، ترجمه . . . = تدارک انواع الخطا

متن از ابو علی سینا (پیرامون ۳۷۰ - ۹۸۱/۸۴۲۸ - ۱۰۳۸ م) . ترجمه از شیخ حسین
 انصاری ، مخاطب به «الجار» در نسخه ما صادق خان ملازم پد عظیم شاه اوده (هند) .
 در هفت «مقاله» .

آغاز : حمد یبعد صالح حکیمی را سزد که به ارسال نسخه کامل الصناعه رسالت (مشترک
 : ۱ : ۵۲۸) .

همان : مشترک : ۱ : ۵۲۷ ، «تدارک انواع الخطا» در نسخه ما نام کتاب «تدارک الخطا»
 آمده است .

○ M - 4/8510 : استعلیق ، رام جس ، ۲۹ رجب ۱۲۴۳ ، بفرمایش فقیر صاحب
 متوطن لاهور ، در دارالخلافت شاهجهان آباد بمهد پد اکبر شاه بادشاه ثانی ، عنوانها شنگرف ، آغاز :
 (افتاده از دیباچه) : نیشان باب همتش پنجه خورشید دست چود را آرامتین کرم طالع ساخته .
 ۴۶ ص ، ۱۹ ص .

● ترجمه قانونچه = وافیه

● جامع الفوائد = طب یوسفی = شرح علاج الامراض

از یوسفی هروی ، یوسف بن پد ابن یوسف (م ۸۹۰/۴ - ۱۰۴۳ م) .

آغاز : حمد لاهود حکیمی را که به قانون حکمت کامله .

همان : بوزه : ۱۰۴ - مشترک : ۱ : ۵۲۶] .

○ M - 21/8527 : استعلیق ، شیخ حسن الدین ، ۴ محرم ۱۲۴۹/۱۲۳۹ ، عنوانها
 شنگرف ، ش ۱ در «رسائل یوسفی» ، گ ۱ - ۳۷ ، مورثاله زده .

○ M - 2/8509 : استعلیق خوش ، عبدالخالق ابن حاجی خواجه عبدالمؤمن ابن خواجه
 عبدالسلیم ابن میرزا خواجه این خواجه کرم علی ابن میرزا هاشم ، ۲۴ رجب ۱۲۴۹ ، عنوان و نشان

ها شنگرف ، ۶ ص ، ۱۸ م ، آغاز : (بدون دیباچه) [نسخه مختصر معنبر المشهور به یوسفی در علم طب] بسمله . باب اول در علاج امراض سر ، خواه سببش خلطی باشد از اخلاط و خواهد لباشد .

○ M - 17/8533 : نستعلیق ، غلام محی الدین خیاط ، ۶ رجب ۱۲۶۷ هـ ، عنوانها شنگرف ، ش ۱ در رسائل یوسفی گ ۱ - ۴۶ . آغاز : (انثاده از دیباچه) مستفید و بهره مند کردند لاجرم عنان قلم بصوب این مرقوم که بهجامع الفوائد موسوم است .

● حفظ الصحة ، قصیده در

از یوسفی هروی . در سال ۱۰۳۰/۵۹۳۷ م سروده است .

آغاز : بعد از حمد حکیم دانا و تحت زبده الرسل . . ای که داری تندرستی از در حکمت درآ

[همان : مشترک ۱ : ۵۴۵ - موزه : ۸۶] .

○ M - 21/8527 : نستعلیق ، (شیخ حسن الدین ، ۱۲۴۹ هـ) ، عنوانها شنگرف ، ش ۸ در «رسائل یوسفی» از گ ۵۸ ب شروع میشود ، انجام انثاده . آغاز : ای که داری تندرستی (از) در حکمت درآ .

○ M - 17/8533 : نستعلیق ، (غلام محی الدین خیاط ، ۱۲۶۷ هـ) عنوانها شنگرف ، ش ۵ در «رسائل یوسفی» گ ۶۵ - ۶۷ .

● خلاصه العیش عالمشاهی

از مظهر مظهر (دیباچه) مظهر بن مظهر روشن الدوله رستم جنگ ظفر خان . در سال ۱۱۷۷ هـ/۱۷۶۳ م نگاشته است .

در دو «مطلب» .

آغاز : حمد بقیاس و منایش با سیاس آفریدگار ایزا سزد که خلقت انسان .

[همان : مشترک ۱ : ۵۵۴ - موزه : ۸۸] .

○ L - 5/8387 : نستعلیق ، ۲۶ صفر ۱۲۵۷ هـ (؟) ، مطابق ۱۸ جلوس بهادر شاهی ، عنوانها شنگرف ، ۵۰۱ ص ، ۱۷ م . مصور به ۴ تصویر زیبا ، سبک هندی ، دیگر جای تصویرها خالی مانده است . با مهر «رشید الدوله . . . الملک حکیم محمد حسین خان» .

● دلایل البول = قاروره

از بومی هروی . در سال ۸۹۴۲/۳۶ - ۱۰۳۰ م نگاشته است .

در هفت «لوح» .

آغاز: بعد از مہاس حکیم مطلق جل ذکره ، و پس از درود رسول برحق . . . مخفی لعاند
که چون رساله دلایل النبض باختتام انجامید .

[همان : مشترک ۱ : ۵۷۲ - موزه : ۹۲] .

○ M - 21/8527 : مستعلیق ، (شیخ حسن الدین ، ۱۳۴۹ هـ) ، عنوانها شنکرف ، ش ۴

در «رساله بومی» ، گ ۴۵ - ۴۹ . موریاہ زده .

○ M - 17/8533 : مستعلیق ، (غلام محی الدین خیاط ، ۱۳۶۷ هـ) ، عنوانها شنکرف ،

ش ۴ در «رساله بومی» گ ۵۸ - ۶۴ .

● دلایل النبض

از بومی هروی . در سال ۸۹۴۲/۱۰۳۰ م نگاشته است .

در ده «جنس» .

آغاز: الحمد لله رب العلمین النافع الحکیم العلام الصلوة علی زبدة الانبیاء . . . پوشیده
لعاند که این سفاری چند است از صناعات طب .

[همان : مشترک ۱ : ۵۷۵ - موزه : ۹۳] .

○ M - 21/8527 : مستعلیق ، (شیخ حسن الدین ، ۱۳۴۹ هـ) ، عنوانها شنکرف ، ش ۲

در «رساله بومی» گ ۳۸ - ۴۱ ، موریاہ زده .

○ M - 17/8533 : مستعلیق ، (غلام محی الدین خیاط ، ۱۳۶۷ هـ) ، عنوانها شنکرف ،

ش ۳ در «رساله بومی» گ ۵۲ - ۵۸ .

● ذخیره خوارزمشاهی

از میر سید اسماعیل بن الحسین بن محمد بن احمد الحسینی الجرجانی . در سال ۸۵۰ هـ / ۱۱۱۰ م
نگاشته است .

در ده «مجلد» .

آغاز: الحمد لله رب العالمین حمد الشاکرین . . . اما بعد چون تقدیر ایزد تعالی که جمع
کننده این کتاب .

[همان : مشترک ۱ : ۵۷۸ - موزه : ۹۳] .

○ M - 10/8513 : تستلیق ، هدایت الله ، ۱۳ رمضان ۸۰۴ (ترجمه) ، شاید این سال کتابت آن نسخه بود که از نسخه حاضر نقل شده است . سده ۸۱۳ ، عنوان و نشان شنکرف مجلد ۳ راه شنکرف و لاجورد ، کتاب نخستین از ذخیره خوارزمشاهی است ، ۱۹۲ ص ، ۱۹ ص .

● رسایل یوسفی (۱)

از یوسفی هروی (م ۸۹۰/۴۳۲م)

۱- جامع الفوائد (ک ۱ - ۲۷) ، ۲- سنه ضروریه (ک ۳۸ - ۴۹) ، ۳- دلائل النبض (ک ۴۱ - ۴۴) ، ۴- دلائل البیول (ک ۴۵ - ۴۹) ، ۵- فواید اخبار (ک ۴۹ - ۵۰) ، ۶- ماکول و مشروب (ک ۵۰ - ۵۶) ، ۷- قصیده اسماء اذویه = فرهنگ یوسفی (ک ۵۷ - ۵۸) ، ۸- حفظ صحت (از ک ۵۰ ب. شروع میشود ، انجام افتاده) .

○ M - 21/2877 : تستلیق ، شیخ حسن الدین ، ۴ محرم ۱۱۳۹/۸۱۲۴۹ ، عنوانها شنکرف ، ۱۱۶ ص ، کرم خورده . رساله های ذکر شده هر یک به جای خود معرفی شده است .

● رسایل یوسفی (۲)

۱- جامع الفوائد (ک ۱ - ۴۹) ، ۲- سنه ضروریه (ک ۴۷ - ۵۱) ، ۳- دلائل النبض (ک ۵۲ - ۵۸) ، ۴- دلائل البیول (ک ۵۸ - ۶۴) ، ۵- حفظ الصحه (ک ۶۵ - ۶۷) ، ۶- ماکول و مشروب (ک ۶۷ - ۷۰) ، ۷- فواید اخبار (ک ۷۰ - ۷۶) ، ۸- ماکول و مشروب (بغایه دیگر در همین مجموعه ک ۸۷ الف تا ۸۷ ب) .

○ M - 17/8533 : تستلیق ، سلام می الدین خیاط ، ۶ رجب ۸۱۲۶۷ ، عنوانها شنکرف ، ۱۴۷ ص ، ۱۹ ص . همه رساله های جای خود معرفی شده اند .

● رگ زدن = رگ شناسی

● رگ شناسی = رگ زدن = فصد

از ناشناس .

برای تفصیل ن . که به آغاز .

آغاز : بدان اسعدک الله تعالی فی الدارين که در تن مرد و زن و هر انسانی جمله رگهای کشفانی هفده است که آنرا می در چهار بکشاند ، رخ اول قبالت است که فارسی او را اسراروی گویند . . . رخ دوم باسلیق است که بفارسی او را باد گویند .

○ M - 3/8511 : تستلیق ، سده ۸۱۳ ، پس از طب اورنگ شاهی ، ک ۲۳۷ - ۲۳۹ .

● ریاض الادویه

از بوسنی هروی . در سال ۱۰۳۹/۸۹۴۶ م ، نگاشته است .

در «مقدمه» و دو «باب» و «خاتمه» .

آغاز : الحمد لله الذى خلق لكل داء دواء و جعل حبيبه لعلى القلوب . . . ير ضمائر صائبه محبوب لمائد . . . مسمى رياض الادويه . (مشترک) .

[همان : مشترک ۱ : ۵۸۹] .

○ M - 11/8518 : تعلقى ، سده ۸۱۳ ، عنوانها ثانويس ، ص ۱۳۶ ، ص ۱۸ ، س . آغاز :

این نسخه ایست مجلی بعبارات جلیه و مسمى به رياض الادويه که بتلم شکسته ترتیب داد و . . . بر مقدمه و دو باب و خاتمه نهاد .

● زکام و نزله ، رساله در

از میر محمد ابن میر محمد امین حسینی . در سال ۱۱۴۲ ه نگاشته است .

در دیباچه میگوید : «بنده کمترین میر محمد . . . که بیگاه از مستقرات زمانه به مطالعه کتب طیبه اوقات مصروف دارد . درین مدت رساله علیحده در زکام و نزله که ستقیم ترین امراض است به نظر احقر نرسیده . درین ایام سنه الف و مائه و اثنا و اربعین از هجرت . . . بتحریک بعضی اعزه چند سطور از هر جا بهم رسانیده . . . تألیف نموده» .

ناسبوب . با عنوانهای : آغاز تشریح نزله و زکام ، علامتش ، علاج ، در شش نوع .

آغاز : برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورق دفتری است معرفت کرد کار حکیمی که جمله کائنات بر حکمت کامله اش بر لسان حال رطب اللسان .

○ M - 16/8523 : تعلقى ، سده ۸۱۳ ، ص ۱۴ ، ص ۱۱ ، س .

● سته ضروریه

از بوسنی هروی . در سال ۳۸/۸۹۴۴ - ۱۰۳۷ م نگاشته است .

در یک «مقدمه» و شش «فصل» .

آغاز : الحمد لله المنعم لحيوة النفوس و صحة الاجسام . . . اما بعد این نسخه ایست موسوم به سته ضروریه .

[همان : مشترک ۱ : ۵۹۶ - بوزه : ۹۸] .

- M - 21/8527 : لتعلیق ، (شیخ حسن الدین ، محرم ۱۲۴۹هـ) ، عنوانها شنکرف ،
ش ۲ در «رسایل یوسفی» گ ۳۸ - ۴۱ .
- M - 17/8533 : لتعلیق ، (غلام محی الدین خیاط ، ۱۲۶۷هـ) ، عنوانها شنکرف ،
ش ۲ در «رسایل یوسفی» گ ۴۷ - ۵۱ .

● شرح علاج الامراض = جامع الفوائد

● شفاء المريض = طب شهابی (منظوم)

- از شهاب الدین بن عبدالکریم قوام غزنوی ناگوری . به تاریخ ۱۰ شوال ۸۷۹ (۱۳۸۸م)
مروده است . در خاتمه میسراید :
- ز حقیقت زیادت نود سال بود   دهم روز از ماه شوال بود
در یک «مقدمه» و صد و شصت «باب» .

آغاز : نخستین کشف اوک خامه روان   بتوحید پروردگار جهان

[همان : مشترک ۱ : ۶۰۸ - موزه : ۹۹ - ندوی : ۱۰۷ «طب شهاب»] .

- M - 5/8512 : لتعلیق مایل به شکسته ، عبدالحمید بر مکان مولوی غلام قادر ،
برای خاطر اله بخش ، یکم رجب ۱۲۷۲هـ ، عنوانها شنکرف ، ۲۴۲ ص ۱۲۲ س .

- M - 9/8517 : لتعلیق خوش ، مکهبر ماه ۱۹۰۸ ب (گ ۱۶۵ ب) ، عنوانها شنکرف ،
میدول دو راه شنکرف ، کمند بندی ، بر حاشیه آن «میزان الطب» از حکیم ارزانی است که جای
خود معرفی می باشد ، ۱۱۵۸ ص ، ۷ س .

● طب اورنگ شاهی

- از حکیم درویش محمد امین آبادی (بخش گوجرانواله) به نام اورنگ زیب عالمگیر (۱۰۶۹ -
۱۱۱۸هـ) نگاشته است .

در هفت «باب» و هر باب به چند «فصل» .

آغاز : حمد و سپاس سر حضرت حکیمی را که به حکمت بالفه و قدرت کامله بیک حرف
فلک و عناصر را بیا فریاد .

[همان : مشترک ۱ : ۶۲۲] .

- M - 8/8516 : لتعلیق شکسته آمیز ، ۶ جمادی الثانی (?) ، سنه ۱۲ - ۱۳هـ ،
عنوان و نشان ها شنکرف ، ۴۳۴ ص ، ۲۲ س . آغاز : (بدون دیباچه) باب اول در بیان ارکان و
اغلاط تشریح اعضای بدن . در ترجمه بنام «شاهجهانی» یاد شده است .

○ M - 3/8511 : استعلیق ، مجد اشرف برای سلام مجد ، ۴۹ ذبحجه (؟) ، سده ۸۱۳ ،
عنوانها شنگرف ، جدول ۳ راه ، ۴۷۴ ص ، ۱۷ ص . در ترقیبه نام کتاب «کتاب شاهجهانی»
آمده است .

● طب ناشناخته

لامیوب . از آغاز و انجام افتاده .

با عنوانهای : تدبیر بیهوش کردن مردم ، ترکیبات علاج موی شیر که کسی خورده
باشد ، علاج بیماری داغ سفید ، حب سیماب معمول بمرغان امراض آتشک و جذام و قروح مزمن
و ناسور صقیه ، علاج گزیده کژدم ، علاج زهر مار ، نقش برای سگ گزیده ، ترکیب سیماب تیار
کردن برای خوردن ، علاج آنکس که پاره خورده باشد ، علاج گزیدگی سگ دیوانه ، . . . علاج
زهر ساختگی و اصلی .

○ M - 14/8521 : استعلیق ، سده ۸۱۳ ، عنوانها شنگرف ، ۱۵۰ ص ، ۱۲ ص . آغاز :
(افتاده) در تدبیر بیهوش کردن مردم . شیر و فندق در شراب بخورد کسی دهند بیهوش شود .

● طب یوسفی = جامع الفوائد

● فرهنگ ادویه

از ناشناس .

فرهنگ ادویه مفرده است بعضی از کتاب بحر الجواهر (آغاز) ، به ترتیب الفبای
به رعایت حرف اول ، نه ثانی .

آغاز : (بدون دیباچه) باب در فرهنگ ادویه های مفرده بعضی از کتاب بحر الجواهر
و غیرهم ، اسفند هو الثردل من البحر الجواهر ، اسقط : بالکسر هو الخمر من کتاب مذکور

○ M - 11/8518 : استعلیق ، سده ۸۱۳ ، نامهای ادویه شنگرف ، ۲۰ ص ، ۱۷ ص
همراه «ریاض الادویه» .

● فرهنگ یوسفی = قصیده اسماء ادویه (منظوم)

از یوسفی هروی . در سال ۱۰۱۷/۸۹۱۷ م سروده است .

آغاز : گر کنی گوش بشنو از دل جان مشکلاتی ترا کنم آسان

[عمان : مشترک ۱ : ۶۶۱] .

○ M - 21/8527 : نستعلیق ، (شیخ حسن الدین ، ۱۲۴۹ هـ) عنوانها شنکرف ، ش ۷ در

«رسایل یوسفی» گ ۵۷ - ۵۸ .

● فصد = رگ زدن

● فواید اخیار (منظوم)

از یوسفی هروی . در سال ۸۹۱۳ (= فواید اخیار) سروده است .

آغاز : بدان چونکه گفتمی سپاس و درود که فن طب است این قطعه را

[عمان : موزه : ۱۰۶ - مشترک ۱ : ۶۶۳] .

○ M - 21/8527 : نستعلیق ، (شیخ حسن الدین ، ۱۲۴۹ هـ) ، عنوانها شنکرف ، ش ۵

در «رسایل یوسفی» گ ۴۹ - ۵۵ .

○ M - 17/8533 : نستعلیق ، (سلام محی الدین خیاط ، ۱۲۶۷ هـ) ، عنوانها شنکرف ،

ش ۷ در «رسایل یوسفی» گ ۷۰ - ۸۵ .

● فواید الانسان (منظوم)

از حکیم دوانی گیلانی شیرازی (م ۱۰۹۵/۸۱۰۰ م) . در سال ۸۱۰۰ (= شده اسمعیل فواید الانسان) به نام اکبر پادشاه سروده است . نام کتاب «فواید الانسان» است نه «فواید انسان» چنان که در مشترک ۱ : ۶۶۵ آمده است .

مقدمه به نثر و مین به نظم است .

آغاز : (مقدمه) بسمله . . . حمد خالق کریم و حاکم حکیم از باعث پادشاه هفت اقلیم در شرح نفع و مضرت . . . سلامان ابن پادشاه جهان پناه مخلص خدائی دوانی .

آغاز : (متن) بنام خدا ابتدا می کنم
به سر نامه مصطفی می کنم
طنینش همه عالم آمد پدید
به شمع سفارت نوا بر کشید

[این سر آغاز با مشترک ۱ : ۶۶۵ و موزه : ۱۰۷ جدایی دارد] .

○ M - 19/8525 : استعلیق ، سده ۸۱۲ ، عنوان ها شنکرف ، جدول ۳ راه شنکرف و زرد ، ۱۰۰ ص ، ۱۰ ص .

● قاروره = دلایل البول

● قرابا دین قادری

از حکیم محمد اکبر ارزانی . در سال ۱۱۲۶/۱۷۱۴ م به نام شیخ عبدالقادر جیلانی نگاشته است .

در بیست و دو «باب» .

آغاز : ثنای که شاهان جناب مستطاب حضرت الهی است .

[همان : مشترک ۱ : ۶۸۵ - موزه : ۱۱۰] .

○ M - 13/8520 : استعلیق ، سده ۸۱۲ ، عنوان ها شنکرف ، برگها آشفته و موزیاله زده و پاره شده . از گ ۱ - ۲۰۰ در متن و هامش و پس از گ ۲۰۰ فقط در متن ، ۶۲۸ ص ، ۱۸ ص . انجام افتاده .

● قصیده اسماء ادویه = فرهنگ یوسفی

● کفایه مجاهدیه = کفایه منصوری

● کفایه منصوری = کفایه مجاهدیه

از منصور بن محمد بن احمد شیرازی در حدود ۷۹/۸۷۸ - ۱۳۷۸ م نگاشته است . در دو «فن» نظری و عملی و دارو سازی و هر یک در بخشهایی .

آغاز : شکر و سپاس مر خالق که در خلقت انسان دقایق حکمت او بی پایان است .
[همان : مشترک ۱ : ۶۹۵ - موزه : ۱۱۲] .

○ 7353 : شکسته ، غلام محمد ، بروز جمعه ۷ رجب ۸۱۸۸ ، سرلوح ، عنوانها شنکرفی جدول ۳ راه شنکرف و سیاه ، ۳۱۴ ص ، ۱۹ ص . در سرلوح این شعر نوشته است .

«این نسخه که طرفه دلنشین است در ملک غلام محی الدین است»

پس از انجام کتاب ، نواید سنامکی نوشته شده است .